romániai
magyar sajtó

A Magyar Újságírók Romániai Egyesületének időszaki szakmai lapja ● IV. folyam, XIV. évfolyam, 2018. 2. szám ● Ingyenes példány

Riporttábor a Szilágyságban

Brânduşa Armanca-interjú 8
Sajtó és tipográfia Válaszúton 10
Tizenöt éves a Simfest 13

A MÚRE könyvújdonságai

Szilágyi Aladár:

Flandriától Ticinón át Lombardiáig

Három nagyriportot, útirajznál mélyebb olvasatokat kínál **Szilágyi Aladár** újabb riportkötete, a szerző belgiumi, svájci és itáliai barangolásait. Mindháromban szembesülünk az értékhalmozó Európa kulturális kincsivel, de ott vannak az olasz-svájci vagy a belga többnyelvűség működő vagy konfliktusos modelljei, ugyanígy a lombardiai sajátosságok ízei, színei, szavai, formái. A gyakran ezer évnél is régebbi falak között e riportokban helyet követel magának a jelen is, így kínálnak e riportok tudásanyag mellett izgalmas betekintést a ma Európájának társadalmaiba is.

E kötet publikálásával köszöntik a szerzőt, Szilágyi Aladárt, az örökifjú száguldó riportert, a MÚRE legújabb életmű-díjas tagját.

Magyari Sára: *Takázás*

A ma a Partiumi Keresztény Egyetemen tanító, Temesváron élő Magyari Sára különböző lapokban – egyebek mellett itt, a Romániai Magyar Sajtóban is – közölt publicisztikáiból, nyelvi szakcikkeiből készült válogatást kínálunk az olvasónak. Nyelvhelyesség és nyelvi átjárások (kontaktusjelenségek) többnemzetiségű környezetben. Mindez benne van Magyari Sára *Takázás*aiban – és már kötetének címe is „erdélyimagyarul" szól. Rólunk szól, nekünk szól, a bővebben értelmezett, külföldről megnevezett Erdélyről és Erdélynek. Arról és annak, amelyben benne van a Partium és a Bánság az összes nemzetiségével és mindazzal, amit ez nyelvileg jelent 2018-ban.

Ismerjék meg, ízlelgessék, és gondolkodjanak el rajta: rajtunk is műlik, hogy nyelvünk ízei megmaradnak-e.

Tartalom

2 A MÚRE könyvújdonságai (Szilágyi Aladár: Flandriától Ticinón át Lombardiáig; Magyari Sára: Takázás)
3 Rácz Éva: Ébredések
4 Szilágysági riporttábor Kémeren
4 A himnusz írójának kémeri gyökere (Soós Koppány írása alapján)
6 Diákszemmel a riporttáborról (Részletek Soós Koppány kémeri születésű újságíró szakos hallgató írásából)
8 Rácz Éva: „A média rossz irányba tart” – Brînduşa Armanca a Szabad Európa Rádió romániai újraindulásáról
10 Formáról és tartalomról, sajtós szemmel
12 Alan Rusbridger: Haszon helyett közszolgálat
13 Simonffy Katalin: Tizenöt éves a Simfest
14 Hagyományőrzés táguló keretben
16 Magyari Sára: NyelvVész (Magázódás és önöződés; Túl lassú?; Felmerülő gondolatok)
18 Bihari sajtódíjak egyházi lapok munkatársainak (Ciucur Losonczi Antonius tudósítása alapján)
20 „Egész életünk kommunikáció” (a romkat.ro katolikus portál alapján)
22 IT-ülés Válaszúton
23 Támogatás helyi rendezvényekre!
24 A gyergyószárhegyi találkozó programja

Címlapfotó: A BBTE újságírás szakos hallgatói a kémeri riporttáborban.
Fotó: Vicsi Judith

románlal magyar sajtó
Alapítva: 1993
Kiadja a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete
Felelős kiadó, felelős szerkesztő: Rácz Éva elnök
Postacím: 540027 Marosvásárhely – Tg. Mureş, Tusnád utca 5. sz.
Web: www.mure.ro. Telefon: 0365-402-538. E-mail: mure@mure.ro
Szerkesztette: Szűcs László. Műszaki szerkesztő: Benkő J. Zoltán.
Készült az Europrint Nyomdavállalatnál, felelős vezető: Derzsi Ákos
RMDSZ
COMMUNITAS ALAPÍTVÁNY

Ébredések

Hajnalban ülök a számítógép elé, megírni ezt a cikket. De nem innen származik a cím.

Pár napja láttam a Duna tévén egy ilyen című filmet. Robert De Niro 75. születésnapjára sugározták, egy betegcsoport életéről és csodás – bár sajnos, csak időleges – gyógyulásáról szól.

Adott egy orvos-kutató aki soha nem dolgozott még élő, húsvér betegekkel, most azonban ebbe a helyzetbe kerül: egy pszichiátria pácienseivel kell foglalkoznia, olyan ápoltakkal, akik semmi jelét nem adják agyi aktivitásnak, évek vagy évtizedek óta ugyanabban a meredt pózban, kifejezéstelen, olykor eltorzult arccal tengődnek. A Robin Williams által alakított szereplő az új helyzetben lelkiismeretesen végigvizsgálja a többi ott dolgozó orvos által már jócskán semmibe vett betegeket, és egy véletlen folytán kiderül, hogy a betegek reagálnak bizonyos külső ingerekre: elkapják a feléjük dobott labdát. Elmondja kollégáinak: szerinte ezek a kőszoborrá meredt betegek legbelül most is élnek, csak nem tudják ezt elmondani. És innen már csak egy lépés addig, hogy az orvosnak eszébe jut egy nemrég felfedezett gyógyszer, amelyet kipróbál a betegeken. A tesztalany, Lionel (az ő megformálója Robert de Niro), valaha élénk szemű fiúcska, akinek tízéves kora körül egyszercsak elkezdett nem működni a keze, nem tudott írni, majd pár év alatt odáig jutott, hogy kerekesszékben, látszólag mindentől elszakadva, tudattalanul vegetál. Ami kiemeli a többi ápolt közül, az az, hogy édesanyja sosem hagyta el: naponta látogatja, beszél hozzá, mesél neki a világ történéseiről. Vélhetően ezért választja őt az orvos, aki hosszasan próbálkozik az L-dopa nevű gyógyszer megfelelő dózisának megtalálásával, vagyis azzal, hogy mi lenne az az ingermennyiség, amelyre a beteg állapota megváltozik. Amint az nem meglepő, a kísérleti gyógyszer beválik, felébred Lionel, majd a többi beteg is.

Nem mesélem végig a filmet, inkább azt javaslom, aki még nem látta, nézze meg. Inkább térjünk át arra, hogy nekem erről is eszembe jutott az újságírás és az újságírók. Vagy pontosabban: az „újságírás” és az „újságírók”.

Zsibbadtan hajszoljuk a „híreket”: azon versengünk, ki veszi át gyorsabban – és nyilván szöveghűebben – a közlemények tartalmát, legyenek azok közintézmények sajtóosztályától vagy rendezvények médiairodáitól származók, ugyanez a hírügynökségi anyagok sorsa – közben hazai médiakutató már számokkal bizonyította, hogy a romániai magyar hírversenynek semmi értelme nincs. Vadásszuk a kattintást, böngésszük a traffic-indexeket, nézzük, melyik kolléga melyik írása lett a legkattintottabb (Isten óvjon attól, hogy ezt legolvasottabbnak vagy legfontosabbnak tekintsük). Legújabb istenünk a közösségi háló, éltetőnk ebben a tetszhalálban a lájk és a megosztás. S így jutunk el a való életben is a megosztáshoz: csak az számít, hogy sokan követnek, nem az, ha saját, exkluzív anyagot készítesz hazai történetekről. Közben a Washington Post júniusban elbocsátotta egyik riporterét, mert annak írásai túl hűen tükrözték a forrásokat, amelyeket cikkébe beledolgozott.

És mégis, meggyőződésem: az „újságírók” is olyanok, mint a film hősei: legbelül még élnek. Nem tudom, mi a gyógyszer, de dobjátok már a labdát!

Rácz Éva

Szilágysági riporttábor Kémeren

A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete 2018. július 6-8. között Szilágy megyében szervezte meg idei riporttáborát. Alaptáborunk ezúttal Kémer határában volt. A rendezvény célja megegyezett a korábbi éviekkel: a tényfeltáró újságírás, a szociográfiai riport eszközeivel felfedni és rögzíteni a környéken élő magyarság állapotát, történéseit. A feltáró munka eredményeként az év végéig újabb riportkötetet jelentetünk meg.

A tervezett témák között szerepelt az Ippon több évtizeddel ezelőtt lezajlott mészárlás történetének továbbélése, a sarmasági bányabezárások hatása a lakosságra, a perecseni hagyma vagy a környékbeli borászat és szőlészet története, de Szilágysomlyó és Zilah egyes történelmi nevezetességei és hagyományai is. Olvashatunk továbbá a zoványi művésztelepről, valamint a kárásztelki pezsgőgyártásról is.

A résztvevők között voltak Hargita, Kovászna, Kolozs, Maros, Szilágy és Bihar megyei szerkesztőségek munkatársai. A tábor idejére idén is ösztöndíjas helyeket hirdettünk meg pályakezdő kollégáknak vagy diákoknak. Ennek eredményeként a táborban jelen voltak a BBTE újságírás-média, illetve fotó-film szakos hallgatói is.

A kisebbségen belül is van kisebbség, a MÚRE pedig riporttáboraival évről évre

A himnusz írójának kémeri gyökerei

A Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Kisfaludy Társaság alapító tagja és a nemzeti himnusz költője kémeri származását még nem hitelesítették, de a környék fellendülő kulturális élete előidézheti a változást. Kölcsey Ferenc 1790. augusztus 8-án született Sződemeteren, ami a trianoni békeszerződésig Szilágy vármegye részét képezte (ma Szatmár megye). Édesapja, a nemesi származású Kölcsey Péter elhunyt fiának hatodik évében, így a nevelés édesanyjára, Bölöni Ágnesre hárult, aki gyermekét Debrecenbe küldte iskolába. Azonban Kölcsey gyermekkoráról, arról a bizonyos hat évről nem áll rendelkezésünkre információ, sem arról, hogy hol élhetett családjával a himnusz alkotója. Érdemes a Bölöni család útját jobban szemügyre venni, hiszen abból könnyedén kiderül, hogy Bölöni Ágnes szilágysági, ezen belül kémeri származású.

Petri Mór írásaiból az derül ki, hogy a Bölöni család az 1400-as évekig vezethető vissza. Kémerre az 1700-as évek elején érkezett meg Bölöni Sándor, aki Kraszna vármegye alispánja volt. Mivel hatalmas földbirtokra tett szert, ezért jobbágysorban élő románokat telepített a faluba. Templomot is épített számukra a völgykatlan tetején, elkülönítve a magyaroktól, ez a mai napig változatlan a községben. Mivel a terület adottságai eleget tettek a Bölöni család igényeinek, mi több, megalapozta a biztos anyagi hátteret, Bölöni Ágnes visszaköltözött a faluba gyermekével és férjével együtt. A Kémeren töltött évekkel kapcsolatos információkat a szájhagyomány tartotta életben leginkább: sokak elmondásai alapján Kölcsey a nyári vakációkat is a nagyszülőknél töltötte, hiszen a család hatalma töretlen maradt az 1800-as évek elején is, tagjai köztiszti szerepeket töltöttek be, szolgabírók és jegyzők voltak.

Összegzésül elmondható tehát, hogy Kölcsey Ferenc gyermekkorának szerves része volt Kémer, anyai ágon innen származik. Az Országos Széchényi Könyvtár őrzi a hivatalos dokumentumokat az akkori események és helyszínek forgatagáról. A költő korán elvesztette édesanyját is, így nem csoda, hogy gyermekkoráról alig maradt fenn adat.

***(Soós Koppány** írása alapján)*

A BBTE újságírás szakos hallgatói Rácz Éva és Csibi László társaságában táborzárás előtt

igyekszik a figyelmet az erdélyi magyarok mellett a kevésbé láttatott magyarok lakta településekre koncentrálni. A korábbi táborok elsősorban szórványvidékeket érintettek, ami a Szilágy megyei magyarok szempontjából kicsit bonyolultabb, hiszen vannak ugyan klasszikus értelemben vett szórványvidékek is, ugyanakkor a megye nyugati felében kisebb tömbmagyar tájak is.

Összekötni a kellemest a hasznossal, ez azt is jelentheti: az újságírók hétvégi szabadidejüket arra áldozzák fel, hogy minél több

(folytatás a következő oldalon)

Csoportkép a Kemsilvanum panzió előtt

Szilágysági riporttábor Kémeren

(folytatás az előző oldalról)

> településre eljussanak és minél több emberrel beszéljenek, s ha mindenhova nem is tudnak eljutni, de a lehető legtöbb témát próbálják megragadni és körüljárni. Különben a Romániában élő magyarságnak ezekről a részeiről szinte alig hallunk, olvasunk, látni is csak keveset tudunk Ady hepehupás, vén Szilágyságából. Ezért is annyira fontos azok munkája, akik önzetlenül eljönnek ezekre a helyekre, és azoké is, akik megszólalnak, elmesélik: milyennek látják ezt a sokszínű világot ők, akik teljes képet látnak.

A Szilágyság zamatos ízeit, ahányan, annyi irányból igyekeztek megközelíteni szálláshelyükről, Kémerről. A fiatal kollégák külön feladatot kaptak: filmen mutatják be a Szilágyság festői tájait, kalandozásaik során a főszereplők bejárják a látványosságokat, találkoznak a helyi termelőkkel, akik mesélnek munkájuk gyümölcseiről, életük nehézségeiről s a benne rejlő szépségekről. Minden egyes szereplő tovább göngyölíti a történet szálát, egyre tisztább képben láttatva a magyarság ezen színfoltját.

A riporttábor ideális helyszínéül szolgált a gyakorlatilag Kémer és Kárásztelek között, a sokszor megcsodált szilágysági tájban, szőlőültetvények között fekvő Kemsilvanum panzió, viszonylag közel Szilágy és Bihar megye határához. Ugyan egy ilyen riporttáborban meglehetősen feszített a tempó, a táborozók idejébe azért belefért egy hosszabb kémeri séta, egyebek között a helyi református templom, valamint a több tekintetben is egyedi temető felkeresése.

Az első estén a korábbi riporttábori helyszínekhez hasonlóan sikerült összehozni egy találkozót környékbeli önkormányzati vezetőkkel, a Szilágy megyei politikai, kulturális élet több fontos képviselőjével. A

Diákszemmel a riporttáborról

Számomra a média mindig is határtalan lehetőség volt arra, hogy átértelmezzem a világot fizikai és szellemi értelemben egyaránt. Van ennek az állapotnak egy hajtóereje, a kíváncsiság, az érdekes mozzanatok halmozása és a folyamatos keresés, ezért kellőképpen izgalmas hivatásnak ígérkezett, hiszen elég bőséges az újságok repertoárja. A tábor előtt mégis kételkedtem abban, hogy valaha ennyire szabadon végezheti a teendőjét az, aki ennek szenteli az életét.

Már az első nap szembetűnően sokféle sajátos, adott térségekre jekllemző kifejezésre kaptam fel a fejem, a tábor részvevői ugyanis Erdély és a Partium minden szegletéből érkeztek egy olyan helyre, ahol húsz éve sajtósként nem járt senki.

A tábor megtanított arra, mi is valójában egy újságíró feladata, meg persze arra is, honnan eredeztethető ez a kitartás. Saját szememmel láttam, miképpen adja vissza egy riport történetek foszlányait, régi világokat és érzéseket. Bátran súrolták az objektivitás határát. (...)

A munkának és a munkámnak is megvan a maga értékrendje, ami emléket kíván hagyni szinte bármi után. Lehet szó egyetlen házról vagy szilvásról, pincéről vagy istállóról: összekapcsolódik egy korszakkal, egy közeggel, egy élettel, egy történettel. (...) Az egyedüli olyan kifejezési forma, amiben a történéssel együtt adhatjuk át részben magunkat is, úgy, hogy nem hangoztatjuk valaminek a milyenségét. Csak a tettek láthatók, a térhódítás, ami elérni kíván mindenkihez, a kíváncsiságunkig és a biztonságérzetünkig.

A legnehezebb egyszerűen megmutatni tehát, úgy, hogy minden magáért beszéljen, és senkiben ne hagyjon kérdéseket, miközben nekünk tele kell lennünk kérdőjelekkel. Ez a nehezen megszerezhető végtelenség magába foglal mindent, ami alakítani tudta az emberiség életét. A tábor résztvevői mindannyian hozták magukkal valamit a saját környezetükből és korszakaikból, képviselték az emberek akkori és jelenlegi helyzetét. (...) A tábor segített megérteni, hogy az olvasás mindeki számára alapvető szükségelet és az újságírás tisztességes szakma!

*(Részletek **Soós Koppány** kémeri születésű újságíró szakos hallgató írásából)*

A pezsgőgyárban Kárászteleken hatalmas inox tartályok között
Fotó: Szűcs László

tölük kapott információk, ötletek, valamint a kapcsolati hálójuk sokat segített a készülő riportokban is.

Egy rövid, közös kirándulást is sikerült megszervezni: Kárásztelek mellett működik az ország alighanem legkorszerűbb, az utóbbi években fontos nemzetközi elismeréseket is elnyert pezsgőgyára, amelynek munkáját a szakszerű kalauzolás segítségével ismerhettük meg, valósággal megittasulva a hatalmas inox tartályok látványától...

A helyszín, a fogadtatás, a szilágysági emberek szívélyessége alapján meggyőződéssel mondhatjuk, hogy ide még visszatérünk!

Péntek esti koccintás finom szilágysági pálinkával
Fotó: Vicsi Judith

„A média rossz irányba tart”

Brînduşa Armanca a Szabad Európa Rádió romániai újraindulásáról

Felröppent a hír, hogy 2018 végén újraindul a Szabad Európa Rádió román és bolgár nyelvű műsora. Az adó egyik korábbi munkatársa, temesvári újságíró, **Brînduşa Armanca** (aki ugyan Temesváron román iskolát végzett, a családban jól megtanult magyarul). Őt kérdeztük arról, hogyan látja a romániai média helyzetet, és miért indokolt a SZER újraindítása. **Rácz Éva** interjúja a Kolozsvári Rádióban hangzott el 2018 júliusában.

– Akkoriban, amikor megszűnt a Szabad Európa Rádió román nyelven, próbáltuk a kollégákkal meggyőzni az amerikai adminisztrációt, hogy ne szüntesse meg, hanem mondjuk maradjon egy romániai Szabad Európa Rádió. Nem úgy, hogy Amerikából jön a pénz, valahogy meg tudjuk oldani ezt a problémát, mondtuk. Persze, akkor még megvolt a stúdió, mégsem sikerült. Miért akartuk ezt? Nem azért, mert mondjuk munka nélkül maradtunk volna. A kollégáim akkor már dolgoztak újságoknak is, és akkor még az újságok elég jól megfizettek...

– Te sem maradtál munka nélkül.

– Nem, én akkor már dolgoztam a temesvári körzeti televízióban. Úgyhogy nem erről volt szó, hanem azért akartuk meggyőzni őket, mert az a nívó, az a standard, amit a Szabad Európa Rádió hozott, az valahogy hiányzott akkor is, és hiányzik ma is, sőt, ma még jobban. Szerintem azért jön vissza Bulgáriába és Romániába ez a rádió, mert ma veszélyben van a demokrácia, és nem csak Romániában, nem csak a szomszéd országban, hanem más szomszédos országokban is. De valahogy nálunk nagyon-nagyon hiányzik az a hang és az a típusú média, ami elegáns és ugyanakkor meg tudja bírálni, ami történik a politikában – és nem csak a politikában.

– Pedig annyiféle médiatermék létezik Romániában mindenfelé…

– Igaz, és a helyzet nem is ugyanaz, mint akkor amikor megszűnt a SZER: a média rossz irányba tart. Szerintem sok a propaganda, nagyon sok a manipulálás, nagyon sok a hazugság és valahogy hiányzik egy olyan médium, ami nem fél azoktól, akik a politikát, az országot vezetik. A leszegényedett médiában ezt történik.

– Azt mondtad, hogy néhány szomszédos országban is indokolt lenne a Szabad Európa hangjának újraélesztése. Melyik országokról lenne szó?

– Mondjuk Szlovákia, mondjuk Magyarország... A volt kommunista, volt szocialista országokban a Szabad Európa Rádiónak nagyon jól állna újból ott lenni, és egy kicsit jobban bírálni azt, ami történik.

– Romániában 2008-ban, Bulgáriában 2004-ben szűnt meg a sugárzás. Szerinted, újságíróként, mi volt az, ami mássá tette a munkát abban a szerkesztőségben?

– Akkor, amikor először voltam Németországban tréningen a Szabad Európa Rádióban, megtanultuk azt, hogy bármit és bárkit bírálsz, ugyanakkor újságíróként ezt elegánsan kell megtenned, és bizonyos távolságot kell tartanod. Példaként említeném, hogy amikor Ceauşescu idején a Szabad Európa Rádiót hallgattuk a *kalorifer* mellett, akkor azt hallottuk, hogy: *domnul Ceauşescu* – tehát Ceauşescu úrnak nevezték, akkor is, amikor bírálták és amikor bátran megmondták az igazságot. Ez az a típusú hang, ez a hozzáállás, ami nem látszik, nem hallatszik eléggé ma a romániai médiában.

– Mi kellene ahhoz, hogy ez a hang újraéledjen úgy, ahogy akkor volt?

– Először az, hogy a médiában dolgozók közössége valahogy megértse, meg kell védenie ezt a tartást. Az újságírók Románi-

Képalá
(fotó: pressalert.ro)

ában szerintem nem védték meg, nem tudták megvédeni azt, ami a legfontosabb: saját szabadságukat, az autonómiájukat. Az újságírásban nagyon-nagyon fontos a függetlenség. Itt meg nincs rendes szindikátus, nincsenek elég jó és magas szintű civil szervezetek a médiában. Olyanok, hogy le tudjanak ülni a kormánnyal és meg tudják védeni az újságírói státuszt. Így szegényedett le a média Romániában, 2008-tól 2010-ig, körülbelül hatezer újságíró maradt munka nélkül.

– Milyen esélyt látsz a rádió újraindulására? Mit lehet tudni arról, hogyan fog működni a Szabad Európa Rádió Romániában?

– Egyelőre csak egy honlap lesz. Egy – mondjuk – hírportál. És reméljük, hogy a közeljövőben Bukarestben lesz egy stúdiónk, de erről még nem tudunk eleget. Most hagyták jóvá az amerikai kongresszusban, úgyhogy várjuk a jó hírt onnan.

– Hogyan látod, mennyire sikerült ennek a rádiónak akkoriban tükrözni a kisebbségek helyzetét Romániában?

– Szerintem az volt az a rádió, amely megvédte a kisebbség jogait, azért mert a demokráciából jött. Ceauşescu idején pedig Romániában a kisebbségeknek csak statisztaszerep jutott… A Szabad Európa Rádió úgy beszélt a kisebbségekről, ahogy egy demokráciában kell.

– Amennyiben felkérnének, vállalnád-e újra, hogy a Szabad Európa Rádiónak dolgozz?

– Alig várom!

Formáról és tartalomról, sajtós szemmel

Sajtó és tipográfia ma címmel harmadik részével zárult szeptember elején a Kolozs megyei Válaszúton, a Kallós Zoltán Alapítvány központjában a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete képzés-sorozata, amely múlt év végén Nagyváradon kezdődött bánsági és partiumi sajtósok részvételével, második helyszíne pedig a háromszéki Árkos volt júniusban, Hargita és Kovászna megyei szerkesztőségek munkatársainak jelenlétében.

2018. szepember 7-8-án Válaszúton elsősorban a kincses városban, illetve a környező megyékben dolgozó kollégáink jelentek meg, akik nyomtatott vagy online lapok szerkesztésével, tördelésével, technikai kivitelezésével foglalkoznak, a laptükör megrajzolásáért, a lap vagy portál arculatáért, tipográfiájáért felelnek.

Képviseltette magát a *Szabadság napilap*, a *Bányavidéki Új Szó* és a *Szilágyság* hetilap, az *Erdélyi Gyopár* havilap, a *Magyarörmény Élő Örökség*, továbbá több egyházi lap: a *Vasárnap*, a *Keresztény Szó*, a *Új Kezdet*, az *Unitárius Közlöny*, az *Üzenet*, valamint a különböző periodikákat kiadó Magyar Civil Szervezetek Szövetsége és a Téka Alapítvány.

Benkő J. Zoltán tipográfus, tördelőszerkesztő és **Szűcs László** szerkesztő az előző alkalmakhoz hasonlóan a lapok tartalmi és tipográfiai elemzésével kezdte a találkozót, a különböző szöveg- és vizuális elemek, eszközök használatát vizsgálva.

A lapokban – másutt is – gyakrabban előforduló hibák között említhetők az apró tördelési hiányosságok (pontatlan igazítás, elválasztások hiánya vagy névelők sorvégen felejtése, fattyúsorok stb.), a térközök hierarchiáját hanyagoló laptervek. Több esetben szembetűnő, hogy nincs összhangban a tartalom és forma. Nem ritkák az unalmas címlapok – kényelmesség és az előre eldöntött forma dominanciája egyaránt lehet ludas ebben. Ugyancsak előfordulnak a modern tipográfiához tévedésből használt klasszikus elemek és eszközök, valamint

Megtelt az asztal az elemzésre szánt lapokkal

Fotók: Vicsi Judith

Műhelymunka közben a Szabadság tervezett új változatát elemezve

ennek a fordítottja: klasszikus tördelésbe nem megfelelő módon kevert modern kifejezési módok. A kisebb lapok esetében sűrűn előfordul a tördelési ismeretek teljes hiánya – így suta megoldások születnek a legegyszerűbb problémákra is.

Benkő J. Zoltán úgy vélekedett: a legtöbb esetben nem szükséges beavatkozni, mert nem ismétlődő hibákról van szó, így ezek kis valószínűséggel fordulhatnak újra elő – de a részletekre fokozott figyelmet kell fordítani! Javasolta, hogy nagyobb hangsúlyt fektessenek a formára ott, ahol eddig csak a tartalom számított.

Fontos elvárás a kiadvány profiljának megfelelő tipográfia használata, ennek érdekében célszerű tördelői képzés indítása a kisebb (szórvány- és helyi) lapok munkatársai számára, illetve a tördelés iránt érdeklődő munkatársak támogatása.

A tartalmi kérdéseknél olyan egyszerű, ám nem mindig könnyen megvalósítható intelmek hangzottak el, mint az, hogy „lehetőleg azt tedd be a lapodba, amit te magad is szívesen elolvasnál". A megyei napilapok kapcsán ismét szóba került ezek közszolgálati funkciója, ami a tartalmas, igényes helyi lapok vagy hetilapok esetében is érvényes. Feltűnő, hogy a különböző lapokban meglehetősen kevés a jó interjú. Az egyházi sajtó kapcsán olyan javaslat fogalmazódott meg, hogy tematikában próbáljanak nyitni a világi témák felé.

Összességében tekintve a szakmára, fontos lenne megőrizni a romániai magyar sajtóra ma még jellemző, de erősen fenyegetett sokszínűséget. A nyomtatott lapok esetében 2018-ban már joggal feltételezzük, hogy a nem exkluzív (regionális, országos, nemzetközi) információkat az olvasók többsége már ismeri, ezért nagyon fontos a saját hozzáadott érték.

Egyszerre jelent tartalmi és tipográfiai kihívást a cím-felcím-alcím-lead-képaláírás-kiemelés-szövegközi alcím szerkezetek megfelelő, harmonikus használata.

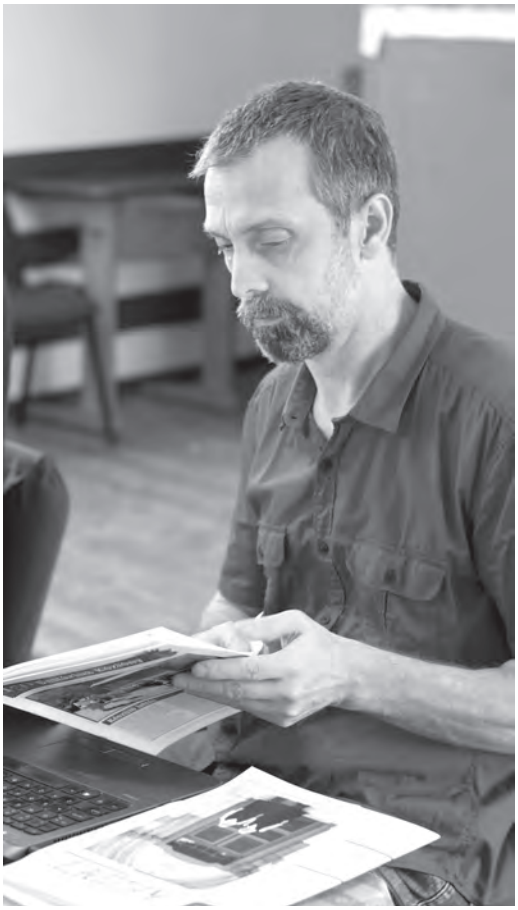

Benkő J. Zoltán belelapoz

A szakmai találkozó második részében műhelymunka keretében vitatták meg a résztvevők a *Szabadság* napilap online és nyomtatott változatának részben már alkalmazott új arculatát, ennek további finomítására vonatkozóan érdekes javaslatok hangzottak el. A *Szilágyság* hetilap az utóbbi hónapokban már gyakorlatba is ültetett néhány tipográfiai újítást a korábbi Sajtó és tipográfia (I.) találkozón elhangzottakat, elemzéseket hasznosítva.

A háromrészes képzés eredményeit, tapasztalatait a MÚRE októberi szakmai találkozóján összegezzük, Gyergyószárhegyen.

Haszon helyett közszolgálat

„Ma már abban sem tudunk megegyezni, hogy mi az az újságrás” – ez annak a szomorú és pesszimista cikknek egy mondata, ami a brit *Guardian* napilapban jelent meg **Alan Rusbridger** tollából, aki 1995 és 2015 között volt a lap főszerkesztője.

Rusbridger nem másokat hibáztat, inkább saját pályafutásán keresztül mutatja be, hogy mi vezetett a mostani krízishez. Szerinte onnantól kezdve, hogy a mai értelemben vett sajtó a 19. században megszületett Nagy-Britanniában, sokáig szinte semmi nem változott a szakmában. Amikor 1995-ben ő került a *Guardian* élére, az akkor még csak nyomtatott formában létező lap nem sokban különbözött a száz évvel korábbi verziójától.

Rusbridger szerint nagyjából 2017 elejére a világ rájött arra, amit az újságírók már egy ideje érezték, hogy valami nem stimmel azokkal a hírekkel, amik „megolajozták a társadalom kerekét, közösségeket temékenyítettek meg és gondoskodtak arról, hogy a hatalmasok becsületesek maradjanak”. Senki sem tudta pontosan megmondani, mi a baj és mi a megoldás, de abban mindenki egyetértett, hogy „nyakig ülünk a forrongó információtengerben, aminek egy része igaz, de a nagy tömege hamis”.

Rusbridger szerint ha egy újságíró tíz éve ilyesmit mondott, azzal vádolták, hogy csak egy hisztiző liberális, aki nem elég jó újságró ahhoz, hogy elegen vegyék meg a lapot, amibe ír. James Murdoch, a médiamogul Rupert fia és utódja 2009-ben még azt fejtegette, hogy „a függetlenség egyetlen megbízható és hosszú távú garanciája a haszon”. Ma viszont, amikor látjuk, hogy a hatalmas techcégek és a szabad piac kombinációja mit tettek a hagyományos sajtóval, a médiaipar minden szereplője arról beszél, hogy a piaci folyamatok kiszorítanak fontos értékeket.

Az internet felemelkedése óta eltelt két, a hagyományos sajtót fáradhatatlanul romboló évtized után lehet, hogy már nem is létezik olyan üzleti modell, amiben a „komoly” újságírás működőképes lehet. Ugyanakkor soha nem volt még akkora szükség az újságírásra, aminek legmagasztosabb feladata az igazság szétválasztása a hazugságtól.

Rusbridger is elismeri, nehezen lehet olyan újságírás létjogosultsága mellett érvelni, aminek üzletileg nincs értelme, sok olvasója sincs. Szerinte ezt úgy lehet feloldani, ha általában az újságírásra közszolgálatként tekintünk. Amihez az is kell, hogy a médiában dolgozók is felfogják, mi az a közszolgáltatás – valami, ami a társadalom számára értékes akkor is, ha nem jár anyagi haszonnal. Valahogy úgy, ahogy a rendőrségre, a mentőkre vagy a tűzoltókra tekintünk, ezek hatékony működését a társadalom minden tagja elvárja, de nem kéri rajtuk számon a nyereségességet.

Alan Rusbridger
Fotó: Wolfgang Schmidt

Csibi László (balra) a fesztivál különdíjasa szelfizik a Kultúrpalotában

Tizenöt éves a Simfest

Augusztus 27. és szeptember 2. között jelentős médiaesemény színhelye volt Marosvásárhely: fennállásának 15. évét ünnepelte a **Simfest,** a helyi és országos tévéstúdiók munkatársai és független filmesek (free-lancerek) fesztiválja.

Ion Ceauşescu fesztiváligazgató a díjkiosztó gálán elmondta, hogy „Romániában, de Európában is kevés a hasonló rendezvény, amely öt napon keresztül, a szabadon megtekinthető, folyamatos filmvetítések mellett, az alkotókkal való párbeszédre, közönségtalálkozóra, könyvújdonságok bemutatójára hívja meg a nézőket. Amit személy szerint a legfontosabbnak tart: 2007 óta a versenyprogram mellett mesterkurzuson szakmai képzést nyújtanak a szerzőknek. A Simfest Kulturális Egyesület ezzel támogatja és népszerűsíti a média és a vizuális művészetek művelőit." A fesztivál nagy hangsúlyt fektet a szakmai tudásra és a szabad véleménynyilvánításra. Idén 85 alkotást neveztek be, 9 kategóriában 14 országból, köztük angliai, franciaországi, hollandiai, iráni, moldovai, nepáli, olaszországi, örményországi, spanyolországi, filmesektől. A díjkiosztó gálát szeptember 1-jén a Kultúpalota hangversenytermében tartották meg.

A héttagú zsűri a Simfest nagydíját a *Braşov 1987. Doi ani prea devreme (Brassó 1987. Két évvel hamarabb)* dokumentumfilmnek ítélte. A brassói traktorgyári munkások tüntetéséről és a lázadást kegyetlenül megtorló intézkedésekről akkoriban mélyen hallgatott a média. Ennek állított emléket Liviu Tofan rendező. Gyártó a Román Televízió (RTV) és a Brassói Történelmi Múzeum. A fesztiválra érkező filmek közül ez volt az egyik alkotás, amely különös figyelmet szentelt az idei történelmi évfordulóknak. Az 1968-as csehszlovákiai invázió 50 éves évfordulójára, a Varsói Szerződés öt tagállamából öt filmrendező összeszerkesztett dokumentumfilmjével *(Occupation)* emlékeztek. A Trianoni Békeszerződés százéves évfordulóját, az Egyesülés körüli eseményeket megörökítő Centenar film gyártója a Trinitas TV.

Három erdélyi magyar film szerzőjét díjazta az idén a zsűri. A Kisebbségek kategóriában kitüntetést kapott *A kopernikuszi forradalom Erdélyben*, Miholcsa Gyula szerkesztő-operatőr, a bukaresti Magyar Adás munkatársának filmje. Keresztes Péter, az RTV temesvári stúdiójának szerkesztő-operatőrje, a kisebbségi kategóriadíjat nyerte el a *Háromtagú gyülekezet*. Klopodiai reformátusok riportjával.

A zsűri különdíját, a *Nussbaum 95736* című portréfilmért, Csibi László dokumentumfilmes rendező-operatőrnek adta át a bíráló testület elnöke, dr. Lucian Ionica, a Temesvári Egyetem docense. A Kolozsváron élő Nussbaum László az Auschwitz-Birkenau-i haláltáborok túlélője. Élete megrázó, letisztult, halálközeli történet, a reményt fel nem adó hitről és a megbocsátásról.

Simonffy Katalin

Hagyományőrzés táguló keretben

Röviden a címben jelzett fogalom jellemezte leginkább az idei, augusztus 24–26. között megrendezett sztánai V. Nemzetközi Népismereti Filmszemlét, amelyet a budapesti Dr. Kós Károly Néprajztudós Alapítvány hívott életre, s amely évről-évre gazdag programkínálattal és a versenyfilmek egy egész napot betöltő nyilvános vetítésével várta az érdeklődőket. A filmszemle helyszínéül jobbat keresve sem lehetne találni, az alig kétszáz lelket számláló kalotaszegi zsákfalunál, ahová az akadémikus néprajzkutató Dr. Kós Károly szellemi öröksége láthatóan is kötődik. Papp Hunor református lelkipásztor és maroknyi segítői ugyanis folyamatosan felújítják és hasznosítják a régi közösségi épületeket, tartalommal, élettel telítve azokat.

Idén sem maradt el a kirándulás a XX. század erdélyi polihisztoraként tisztelt építész Kós Károly által tervezett Varjúvárhoz és a Szentimrei villához. A sztánai művelődési házban kiállítás nyílt Dr. Kós Károly néprajzi grafikai munkáiból és édesapja, Kós Károly építészeti munkásságáról. A néprajzosok és filmesek szakmai eszmecseréjével ért véget az első nap. A filmszemlét másnap az Alapítvány elnöke, Kós Béla nyitotta meg, ahol a fővédnök Szász Jenő elnököt képviselő Molnár Miklós, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet kabinetfőnöke, méltatta a Dr. Kós Károly Néprajztudós Alapítványnak az élő népi kultúra fölmutatására irányuló céltudatos szervezőmunkáját.

Az idei filmszemle újdonsága volt az is, hogy az előző szemlék anyagából ízelítőt mutattak be a Kolozsvári Magyar Napok keretében a Szamos parti Tranzit Házban.

A filmszemle pályázati kiírására benevezett 31 film közül 15 került versenybe. A hattagú zsűri, néprajzos és filmes szakemberek az elbírálásra kerülő filmek alkotóinak szakmai tudását és témaérzékenységét tekintették az elbírálás legfontosabb kritériumának. Dr. Kemecsi Lajos zsűrielnök, a néprajztudomány kandidátusa, a Budapesti Néprajzi Múzeum főigazgatója, dr. Bereczki Ibolya a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének tagja, a néprajztudomány kandidátusa, a Szentendrei Néprajzi Múzeum főigazgató-helyettese, dr. Simonffy Katalin televíziós szerkesztő, egyetemi tanár, a Romániai Filmszövetség és a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének tagja, Koltay Erika etnográfus, a Néprajzi Múzeum múzeumpedagógusa, filmrendező, producer és Somogyvári Rudolf, producer,

Munkában a zsűri

Dénes Zoltán, Vidák István, Vargyasi Levente

Plakát a kerítésen

filmrendező, operatőr, a Filmművészeti Akadémia tagja és Kós Béla, pszichológus, a Dr. Kós Károly Néprajztudós Alapítvány elnöke éjszakába nyúlóan elemezte a díjazásra kerülő filmeket. A népi kultúrában, de a hétköznapokban is megmutatkozó emberi, erkölcsi-szellemi értékek terén folyamatosnak mondható paradigmaváltást értően és érzékenyen tükrözik ezek a szociális mondanivaló időszerűségét föltáró filmek. Az egyéni sorsokat befolyásoló közösség ereje érezhetően fontos volt az alkotók számára. A képi és szövegnarrativákban a spontaneitásból eredő helyzetkomikumot is hatásosan kezelték a kitüntetett filmek készítői.

A szemle harmadik napján, a díjkiosztó ünnepségen a zsűri elnöke, dr. Kemecsi Lajos értékelte a bemutatott műveket, Kós Béla adta át az okleveleket, Koltay Erika és dr. Bereczki Ibolya a tárgyjutalmakat: a budapesti Néprajzi Múzeum, a Szentendrei Szabadtéri Múzeum, és a kolozsvári Szentimrei Alapítvány által felajánlott könyvcsomagokat, Papp Hunor pedig a Pro Sztána emlékplakettet. Saját iparművészeti munkáit ajánlotta fel Farkas Éva fazekas és Pongrácz Zoltán, Király Zsiga-díjas faműves.

I. helyezett: *Ballada egy szolgafiú emlékére.* Rendező Moharos Attila.

II. helyezett: *Az év esküvője.* Rendező: Bán József (Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem)

III. helyezett: *Te, bárányok gyapjújából való. Vidák István portré.* Rendező: Szomjas György (Tordasi Hang Kép Műhely – Dénes Zoltán)

A Nemzetstratégiai Kutatóintézet különdíja: *Tehenesek.* Rendező: Vargyasi Levente

További díjak:

- **Pro Sztána díj:** *Fába vésett történelem*. Rendező: Szabó Attila (Aves-media SRL)
- **Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum és Farkas Éva fazekas népi iparművész különdíja:** *Hazajöttem az orosz fogságból*. Rendező: Tóth Orsolya. (Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem)
- **Budapesti Néprajzi Múzeum különdíja:** *A Nap és a Hold története*, Rendező:Szoboszlai Eszter. (Kecskemét film)
- **Szentendre Szabadtéri Néprajzi Múzeum különdíja:** *Ez már nem az én városom – Kolozsvár.* Rendező: Mohi Sándor – Tánczos Vilmos.

Az V. Nemzetközi Népismereti Filmfesztivál Kós Károly szobrának megkoszorúzásával zárult.

NyelvVész

Magyari Sára havonta, internetes oldalunkon (mure.ro) jelentkező rovatának nyári írásait publikáljuk az alábbiakban. A szerző publicisztikáiból, nyelvi jegyzeteiből válogatott, *Takázás* című kötet októberben jelenik meg a MÚRE és a Holnap Kulturális Egyesület közös gondozásában.

Magázódás és önöződés

A legtöbb nyelvi illemmel, protokollal foglalkozó írás megállapítja, hogy az önözés a legudvariasabb, a leghivatalosabb forma ugyan, de egyben a legtávoságtartóbb is. A magázás viszont a köznapi, a személyesebb, de udvarias és közvetlen formát hordozza. De mit tegyen a rádiós?

Rádióban hallom, hogy a műsorvezető, hol magázza, hol önözi vendégét vagy vendégeit. Az ingadozás talán abból is adódhat, hogy előítéletesek vagyunk a magázó formával szemben, létezik olyan ideológiai megközelítés, hogy magázni illetlenség, a magázás lekezelő stb. Pedig nincs így.

A legtöbb nyelvi illemmel, protokollal foglalkozó írás megállapítja, hogy az önözés a legudvariasabb, a leghivatalosabb forma ugyan, de egyben a legtávoságtartóbb is. A magázás viszont a köznapi, a személyesebb, de udvarias és közvetlen formát hordozza.

Amennyiben az aktuális műsor vagy adó a magázó formát választja, érdemes előtte átgondolni, a meghívott milyen minőségben, milyen státuszban van jelen az éppen aktuális beszélgetésben, illetve az újságírónak tudatosítania kell saját pozícióját is: abból kellene kiindulni, hogy az újságíró diplomás, értelmiségi, aki egy beszélgetős műsorban, ahol fő funkciója a kérdezés, azaz a partner beszéltetése, ott ő a hallgatót, a nézőt képviseli. „Ilyen helyzetben a távolságtartó és tiszteletadó nemtegeződés a helyénvaló” – írja Deme László a Nyelvi illemtan c. kötetben. Tehát önöződni illik, főként ha a műsor politikai, közéleti, tudományos, kulturális tárgyú, illetve a meghívott kiemelkedően magas teljesítményéről ismert. Nem számít a partner neme, kora. Ebben az esetben az újságíró érezteti az alá-fölé rendeltségi viszonyt, ahol a vendég a fölérendelt, valahogyan így: „És erről ön mit gondol, igazgató asszony?”

A magázódás akkor ajánlott, amikor szimmetrikus viszonyt kellene fenntartania az újságírónak a beszélgetőpartnerével, úgymond oldalirányban használjuk. Ennek kedves formája a tiszteletteljes magázás, valahogyan így: „Péter bácsiéknál ez hogy van?” vagy „Julika, maguknál ez szokás?”

A kimondott szó mellett nagyon fontos a hangsúly is. Sokszor nem is annyira a maga vagy ön névmás használatával van a probléma, hanem a hangsúlyozásával. Mindkét esetben, ha túlnyomatékosítás jön létre, az az udvarias jellegből a nem udvarias, akár gúnyolódó hangnem felé mozdulhat el, valahogyan így: „Amerika, London, Párizs, maga, fiam, nem normális” – és azt hiszem, ezt egyik újságíró sem szeretné magára venni.

Túl lassú?

Magyarországi kollégák kérdezték: minden erdélyi stúdióban ennyire lassan beszélnek a riporterek? Nagyon meglepődtem a kérdésen több okból is: nem mindig tudom, ők éppen mit értenek Erdélyen. Vajon Székelyföldre gondolnak? Éppen Partiumra vagy a Bánságra? Mert a beszédtempó valóban változó régiónként (is). Egy kolozsvári adóban átlagosan lassabban beszélnek ugyan, mint például egy temesvári rádióműsorban vagy egy nagyváradiban, de azért ez egyéntől is függ, meg adótól is. A közszolgálati szférában valóban lassúbb a beszédtempó, mint a kereskedelni adóknál, de a bemondó, műsorvezető kora is számíthat. Nem általánosítanék semmiképpen sem, viszont van az a tempó, amely zavarhat: vagy mert túl lassú, vagy mert túl gyors. De az is kérdés, hogy mihez képest túl ilyen vagy olyan.

Gyakran halljuk mostanában, hogy a mai emberek beszédtempója felgyorsult, nemcsak gyorsabban ejtjük ki a szavakat, hanem ánta-

lában rövidebb szavakat is választunk a hosszabbak helyett (nyugdíjas – nyugalmazott). Ebben az összefüggésben egy pergőbb tempójú közösségben zavaróan hathat a lassú beszéd. Érdekes, hogy a lassú beszédhez lassú észjárást is tulajdonít a közember, de a beszédtempó és az észjárás ritmusa között nem mindig van kapcsolat. Viszont a túl lassú beszéd betegséget is jelezhet (hiperkinézis). Illetve előfordulhat, hogy a hallgató elveszti türelmét, ha a beszélő sokkal lassabban beszél az elvártnál. Rádiózás közben ez lehet olyan ok, ami miatt elveszítjük a hallgatónkat.

Ugyanígy van ez a hadaró riporterrel is: ha gyorsabban beszél a kelletténél, szintén zavart okozhat a megértésben. Viszont a gyors beszéd nem mindig hadarás, ennek jellegzetessége az elmosódott és pontatlan artikuláció, a beszélő bizonytalansága, nem tudja, mit is szeretne mondani, így gyakran ismétel szavakat, szótagokat, vagy megnyújtja a szóvégi magánhangzókat és gyakran használ töltelékszavakat (ugye, hát).

A magyarországi köznyelvi átlagos beszédtempó 12,5–13 hang/s, az élőbeszédbeli (spontán) szünetek aránya átlagosan 20–25%. Ez lehetne a mérce, amihez képest gyorsabban vagy lassabban beszélnek nálunk. A másik viszonyítási szempontpont pedig az érthetőség és a helyi szokás.

Felmerülő gondolatok

Erovat indulásakor azt ígértem, hogy egyszer megírom, miért helyes a felmerült bennem egy kérdés/gondolat szerkezet.

A felmerül ige szótári adatok alapján elsősorban azt jelenti, hogy valami feljön a víznek, egyéb folyadéknak a felszínére. Másodsorban, főként az irodalmi nyelvváltozatban, azt, hogy megjelenik, feltűnik valami, illetve a sajtónyelvi regiszterben pedig azt, hogy kérdés, ötlet vetődik fel.

Mindez valójában elég is lenne ahhoz, hogy elfogadjuk: helyes ennek a kifejezésnek a használata, hiszen a fentieket az értelmező szótár írja. Ettől függetlenül valahogyan még sincsen mindenki kibékülve vele, hiszen több helyen is hallottam, olvastam: használata kerülendő. Két szempont alapján szokták helytelenségét bizonygatni: (a) ami merül, az süllyedő mozgást végez, nem pedig emelkedőt, (b) illetve mi az, hogy bennem, egy emberben a gondolat, a kérdés merülget le s fel.

Ezekhez már összetettebb nyelvészeti magyarázatokra lesz szükség. Először is, ha csak abból indulunk ki, hogy a merül ige elsődleges jelentésében egy tárgynak a folyadékban, vízben való ereszkedő, esetleg telítődő mozgását érzékeljük, akkor félrevisz a jelentés. Viszont, ha megnézzük a szótövet (mer), a kivesz belőle edénnyel, tenyérrel jelentést kapjuk, ami ismétlődő mozgást jelent: valami tartályszerűt beleeresztünk a folyadékba, megtöltjük, majd telített formájában kiemeljük, kiürítjük és újrakezdjük a cselekvéssort. Ehhez a jelentéshez áll közel a merít származék is.

Másodszor pedig figyelembe kell vennünk, hogy itt egy igekötő is kapcsolódik a merülhöz, amelynek funkciója, hogy módosítja, esetenként megváltoztatja az ige alapjelentését. A fel- egy függőleges tengelyen való emelkedő mozgásra utal, így jutunk el a felmerül összetett jelentéséhez: egy tartályszerű valami megtelve felfelé történő mozgást végez.

De hogyan is kapcsolódik ehhez a gondolat, kérdés? Az emberi testet gyakran képzeljük tartálynak, ilyen az például, amikor érzelmek kifejezésére vállalkozunk (felmegy a cukrom), a fejünket pedig még inkább tartályként jelenítjük meg a nyelven keresztül, gondoljunk olyan kifejezésekre, mint üres a feje, káposztalé van benne. Azaz képzelteben van űrtartalma (van is, csak nem gyakran szoktuk felsorolni, ami a koponyaüregben található). Úgy beszélünk róla, mintha ott lennének a gondolataink, az érzelmeink pedig a szívünkben laknának. Ugyanakkor a gondolatokat, kérdéseket gyakran képzeljük valamilyen szubsztanciának, amely az üreges térben mozog (fejemben, bennem), amelyről még azt is gondoljuk, hogy folyadékszerű anyag tölti ki (nem a vérre meg egyéb nedvekre gondolva). Az emlékeinket is el szoktuk temetni (magunkba), jó mélyre, azaz valahová le. A gondolataink, ötleteink stb. (mint megtestesített elvont fogalmak) felszínre törése (lám, ez a kifejezés is a fentiekre példa) olyan nyelvi képként van megjelenítve, amely tipikus mintákat követ: az elvont fogalmakról gyakran beszélünk úgy, mintha azok konkrétumok lennének. A nyelv képszerűsége, metaforikája érzékletesebbé, valódibbá teszi a mindenkori beszélő számára azt, amit egyébként nem láthat vagy csak nehezen tud elképzelni.

Így nemcsak helyes a kérdéses kifejezés, hanem egyenesen ajánlott is élni vele, hiszen nyelvünk vizualitásának jellegzetes példája is.

Bihari sajtódíjak egyházi lapok munkatársainak

Az Ady Endre Emlékmúzeumban átadták szeptember 6-án az idei Bihar megyei sajtódíjakat. **Ghitea-Szabó József Levente, dr. Micaci Cristian** és **Antal Ferenc** fogadhatták a gratulációkat.

A Bihar megyei sajtó létrejöttének 150. évfordulóján, 2012-ben alapított bihari magyar sajtódíjakat az idén az egyházi sajtóban dolgozó kollégák vehették át. A Deák Árpád képzőművész által készített három kisplasztika a Nagyváradi Naplót alapító Fehér Dezsőnek, a Bihari Napló egykori kiváló publicistájának, Bokor Andrásnak, valamint Iványi Ödönnek, a Nagyvárad egykori szerkesztőjének állít emléket. A megjelenteket Szabó Ödön parlamenti képviselő, az RMDSZ Bihar megyei szervezetének ügyvezető elnöke köszöntötte, majd a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) részéről Szűcs László ismertette a díjak névadóinak életútját, pályafutását.

A három díjazott: Micaci Cristian, Antal Ferenc és Ghitea-Szabó József Levente az Ady Endre Emlékmúzeumban
(fotók: Bihari Napló)

Iványi Ödön-díj

A pályakezdőknek járó Iványi Ödön-díjat **Ghitea-Szabó József Levente** pelbárthidai lelkész, egyházi sajtómunkatárs vehette át. Mint a Csűry István királyhágómelléki református püspök által felolvasott méltatásban elhangzott, több esztendő óta lelkes munkatársa az egyházi sajtónak. Termékeny újságíró, a KREK gyülekezeti lapjának, a Harangszónak a rovatvezetője. Havonta több írása jelenik meg, cikkei széles skálán mozognak, korszerű társadalmi, egyházi kérdésekre, témákra irányítva az olvasók figyelmét. Írásai legtöbbször a hitből fakadó lelkigondozás empatikus hangnemében fogalmazódnak meg. Ugyanakkor nem csak az írott sajtóban bizonyította képességeit, hanem a rádiózás területén is, évek óta szerkesztve egy korábban Nagyváradon és környékén sugárzott rádióműsort. Eközben több éven át a váradi börtönben levő fogvatartottak között is végzett iratmissziót és lelkigondozást, ezzel kapcsolatos élményeit több cikkben, interjúban örökítette meg.

Bokor András-díj

Az aktív, pályájuk csúcsán levő médiamunkásoknak járó Bokor András-díjnak **dr. Micaci Cristian**, a Nagyváradi Római Katolikus Püspökség médiareferense örvendhetett. Böcskei László püspök jhelenlétében Dr. Kovács F. Zsolt irodaigazgató úgy jellemezte őt, mint olyan lelkes, derűs, jól felkészült szakember, aki munkájával hidat képez az egyházi és a világi sajtó közt. Életfeladatának is tekinti, hogy az egyház hírei a világi sajtóban is megjelenjenek, hogy a jó hír és az örömhír a köztudatban is találkozzon. 2012 őszétől dolgozik a püspökség alkalmazásában mint pasztorális referens, akinek egyik munkaterülete az egyházi média. A médiaszakon végzett szakember 2011-ben szerzett doktori oklevelet a római Pápai Gergely Egyetemen, ezt a tudását és technikai hozzáértését kamatoztatja városunkban és közösségeinkben. Pár évvel ezelőtt sajtóapostolok képzését indította el az Egyházmegyei

A Fehér Dezső-díjat életművéért Antal Ferenc, a romániai magyar baptista sajtóban több évtizedig dolgozó kollégánk vette át

Felnőttképző Központban, akik az egyházmegye egész területét lefedve helyi egyházi hírekkel szolgálnak az elektronikus felületeken. Kreativitásának, spontenaitásának és állandó készségének köszönhetően az egyházmegyei elektronikus sajtófelületet állandóan frissíti, ugyanakkor a helyi média orgánumainak is rendszeresen közvetít híreket, szövegeket, képeket, rövidfilmeket, audovizuális riportokat. Arra törekszik, hogy az álhírekkel és rémhírekkel szemben a valóban jó hírek kerüljenek előtérbe, és ezek irányítsák a közéletet.

Méltatásában Kovács F. Zsolt Ferenc pápát is idézte, aki a tömegtájékoztatás 52. Világnapja alkalmával üzenetében úgy fogalmazott: „Aki informal, az formal alakít, és emberi személyek életével bánik. Ezért a források megbízhatósága és a közlés hiteles volta valóban olyan folyamat, amely hozzájárul a közjó fejlődéséhez, képes bizalmat szülni és megnyitja a közösség éls a béke útjait.”

A *Harangszó* rovatvezetője átveszi az Iványi Ödön-plakettet

Fehér Dezső-díj

A gazdag életpályát maguk mögött údóknak járó Fehér Dezső-díjat a baptista egyház sajtójában több évtizedig dolgozó, 85 éves **Antal Ferenc** érdemelte ki. A Gönczi Géza felelős szerkesztő (Szeretet) által felolvasott laudáció során elhangzott, hogy 1959 januárjában offszet gépmesterként indult pályája a váradi nyomdavállalatnál, amely egészen a rendszerváltozásig tartott, amikor korkedvezménnyel nyugdíjba ment. 1990-ben meghívást kapott a frissen újraindult Szeretet baptista lap szerkesztőségébe, amelynek húsz éven keresztül volt szerkesztőségi titkára. Verseskötetei is megjelentek, életének, munkásságának fő jellemzői: munkálkodni, szolgálni hűséggel.Tevékenysége, lapszervezői munkássága országos szinten is hatással volt a romániai magyar baptista gyülekezetekre.

(Ciucur Losonczi Antonius
tudósítása alapján)

„Egész életünk kommunikáció”

Márkus Etelka közel harminc évig volt a Román Televízió kolozsvári stúdiójának munkatársa, elsősorban egyházi műsorokat szerkesztett. Ezzel párhuzamosan a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Színház és Televízió Karának óraadó tanára. **Serbán Mária** interjúja.

Induljunk onnan, hogy lett a gyakorló matematikatanárból újságíró?

Moldvában tanítottam, a Szereten túl, Diószénen, ahova kihelyeztek. Ide még a gyűjtők se nagyon jártak… Eléggé élhetetlen helyzet alakult ki: a férjem Szamosújváron tanított, közben megszületett a kisfiam, őt édesanyám nevelte Székelyudvarhelyen. Sok keserűség gyűlt fel három év alatt, minden évben kérvényeket írtunk, hogy egy helységbe vagy közelebb helyezzenek, de mindig visszautasítottak. Közben a férjem Kolozsvárra került egyetemi oktatóként, és hogy együtt legyen végre a család, itt kezdtem én is munkát keresni. Hallottam, hogy a Kolozsvári Rádiónál szerkesztőket keresnek. Nagy határozottsággal mentem be a stúdióba, azzal az elszántsággal, hogy márpedig engem most nem fognak visszautasítani. Ennek szinte harminc éve…

Milyen készségekre volt szükség ahhoz, hogy szerkesztő legyél? Egyfajta örökség vagy adottság?

Márkus Etelka
Fotó: Gönczy Tamás

Gyermekkoromban szavalóversenyekre jártam és verseket is írtam egészen addig, amíg a fiam is el nem kezdett írni, mert amikor láttam, hogy ő mennyire tehetséges, letettem a tollat. Azt hiszem, édesapámtól is örököltem valamit, ő rendkívüli pedagógus volt, szintén matematikus, viszont nála a matematika másodlagos volt. A diák – külön-külön minden diák – az első helyen. Humoros ember volt. Meghatározó szerepe volt az életemben.

Mit jelent számodra a kommunikáció a sajtós és magánéletedben? És hogy tanultál bele a szakmába?

Buda Béla mondta: egy dolgot nem lehet nem kommunikálni. Ez az élet minden területére érvényes. A kommunikáció nem a tévé és a rádió: az egész életünk kommunikáció. A hétköznapjaimban is szeretek az emberekkel beszélgetni, a piacon vagy bárhol, kíváncsi természetű vagyok. Amikor nonverbális kommunikációt kezdtem tanítani, újabb és újabb tanulmányokat végeztem, és még jobban meggyőződtem arról, mennyire sokatmondó az, amit nem szavakkal fejezünk ki. Persze ha szakmáról beszélünk, ott van az írott, a beszélt és a képes média, és ahogy így jönnek egymás után, úgy növekszik a nonverbális kommunikáció a szerepe. A legfontosabb, ha látom magam előtt azt, akinek kommunikálok, elképzelem a reakcióját, amit nem tudhatok százszázalékosan, de az ő helyébe képzelem magam, szinte virtuális párbeszéd alakul ki. Tudom azt, hogy az üzenetem hiteles kell legyen, és akkor jut el a nézőhöz, hallgatóhoz, ha az róla is szól, őt is megérinti. Ez pedig már emocionális folyamat. A rádiónál fontos a hang, a hangszín, mert az is nonverbális kommunikáció: úgy megszólítani, hogy hiteles legyél, hogy érezze a hallgató, hogy jelen vagy és az övé vagy.

Igen jó mestereink voltak. Csép Sándor volt a főszerkesztő, aki nagyon szépen foglalkozott velünk, engedte, hogy ellessük a szakmát. Ez nem egy megtanítható valami, rengeteg élettapasztalat, önismeret, emberismeret és empátia kell hozzá. Volt szerencsém egy ösztöndíjhoz is, amellyel egy

Interjú Kányádi Sándorral

kelet-európai újságírók számára szervezett képzésen vehettem részt.

Később már te képeztél. Az egyetemen való tanítás egyfajta mentorkodást is jelentett?

Felelősséggel tartozunk azért, hogy ne tartsuk meg magunknak azt, amit tanultunk. Nagy ajándék az élettől az, hogy meghívtak tanítani. Nagyon szeretem a diákokat, mindegyiket külön-külön. Nálunk kicsi évfolyamok vannak, lehetőség adódik mindenkire külön ráfigyelni, mindenkinek az adottságait felfedezni, közben azt az utat is, amire talán „rá tudom terelni", és a diák önbizalmát megerősíteni. Mindenkinél másról van szó, van, aki beképzelt, annak a szarvát kell letörni és egy kis alázatra nevelni, de olyan is van, hogy túlzottan alázatos. Igen, ez mentorkodás is egyben, legalábbis számomra azt jelenti. Remélem, ők is úgy érezték, hogy jó mentor vagyok… Kinek mi az erőssége, segíteni, hogy azt felfedezze önmagában. Húszéves „gyerekekről" van szó, akiktől elvárjuk, hogy riportot, dokumentumfilmet készítsenek, ergo rendelkezzenek élettapasztalattal, és ez még nincs meg nekik. Hogyan készítsen ő másokról filmet, amikor még saját magát is keresi?! Ezt a folyamatot próbáltam összesűríteni a saját módszereimmel, interaktívvá tenni az órát, szerepjátékokat bevezetni, megtanítani az interjúkészítést.

Milyen emlékeid vannak még a pályád kezdetéről?

Nem voltak ilyen szép gépeink, volt egy vágóasztal, olló, ragasztószalag és egy bőrtáskaféle hordozható magnó. Én a rádiónál nem értem meg azt, hogy digitálisan dolgozzunk. Mivel nem voltam sem történész, sem irodalmár, mihez kezd az ember – hát amihez ért. Kicsi gyerekem volt, így gyerekműsort kezdtem szerkeszteni, majd női magazinműsort. Evvel kapcsolatban szeretném egy élményemet elmesélni. Egy kisiskolás osztályt kerestem fel, velük készítettem egy adást. Mindenki megszólalt, mesét, verset mondott vagy énekelt. A tanító néni félrehívott. Mondta, van egy kislány, aki nem tud járni iskolába, mert gyógyíthatatlan beteg, ő jár hozzá haza tanulni, nem tudnánk elmenni a kislányhoz és felvenni vele is egy mesét? Valahogy belevágnám a műsorba, és így a kislány, Évike is érezné, hogy még mindig ide tartozik. Dehogynem – és felkerestük Évikét. Elmondott egy mesét, és utána arra kért, mondhasson el egy imádságot. Ez volt az egyetlen felvétel, amit magammal cipeltem és a fiókomban tartottam bárhányszor irodát cseréltünk. Ezen a szalagon hangzik el: „Ó, édes Istenem". Nemrég ismeretlen nő keresett meg. Mondta, hogy ő Évike anyukája, biztosan nem emlékszem már rá. Évike már a mennyországban van, és ennek van az évfordulója. És ők a mai napig milyen hálásak azért, hogy annak idején elmentem hozzájuk. Dehogyis nem emlékeztem. Elővettem a hajdani szalagot és digitalizáltam. Ez az egyik legszebb emlékem.

Arra is kíváncsi vagyok, hogy mi miatt vagy a leghálásabb?

Életem meghatározó emléke Bajor Andor megismerése volt. Eleinte Kolozsvá-

(folytatás a következő oldalon)

IT-ülés Válaszúton

A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete Igazgatótanácsa Válaszúton (Kolozs megye) tartotta legutóbbi ülését. Az alábbiakban az ülésen készült jegyzőkönyv alapján ismertetjük rövidített változatban az elhangzottakat.

A testület tagjai közül jelen voltak: Szűcs László alelnök, Forró László, Győrffy Gábor, Sarány Orsolya, Szucher Ervin IT-tagok. Igazoltan hiányzott: Rácz Éva elnök és Gáspár Sándor alelnök.

A MÚRE október 12-13-i gyergyószárhegyi szakmai találkozójával kapcsolatosan Szűcs László elmondta, az előkészületek jó ütemben haladnak és felvetette, hogy a Brassai fotópályázat anyagából összeállított tárlatot be lehetne mutatni a helyszínen, amit az IT jó ötletnek tartott. Elhangzott az is, hogy a tárlat anyagát Szárhegy után Marosvásárhelyen lehetne elsőként bemutatni. Forró László ugyancsak a Brassai fotópályázat anyagával kapcsolatosan úgy vélte, annak bukaresti bemutatására, a Petőfi Házban, májusban lenne lehetőség.

Az IT számba vette és továbbgondolásra ajánlotta a MÚRE kapcsolati hálójának olyanszerű kialakítását, hogy az egyesületnek minden nagyobb erdélyi médiatérrel, illetve az írott és elektronikus sajtó termékeinél legyen legalább egy-egy embere, ami az információáramlását elősegítené. Szűcs László javasolta, össze kell állítani egy 20-30, kiemelt terméket tartalmazó csomagot, s a benne levő médiaszereplőket levélben megszólítani, ami a kapcsolati hálóépítés első lépése lehetne.

„Egész életünk kommunikáció”

(folytatás az előző oldalról)

ron nem voltak kapcsolataim, nem ismertem embereket, és Bajor Andor volt az, aki felkarolt minket, a szakma fiataljait. Útbaigazított, összehozott emberekkel, egyfajta mentorunk volt. A Főtéren, a Szent Mihály-templom udvarán volt a *Vasárnap*, a *Keresztény Szó* szerkesztősége az óriási, vörös fotelekkel, ott egy ilyen klubféle élet zajlott Fodor Sándorral, és még néhányan tárgyalták a világ dolgait. És én, a kicsi, mehettem és hallgathattam őket. Időnként elküldött interjút készíteni, bemutatott fontos embereknek, többek között Domokos Gézának, és így kezdtem építeni a kapcsolatokat, mert anélkül nem lehet. Persze kellett valamire szakosodni, és ami nekem nagyon szimpatikus volt, az a szociális és a vallási terület. Próbáltam magam képezni ezeken a területeken. Így tanultam pszichológiát, pasztorálpszichológiát, szociálpolitikát, újságírást. A leghálásabb azért vagyok, hogy csodálatos embereket ismerhettem meg. És itt nem a tisztségekre gondolok, soha nem voltam fejvadász. Nekem ugyanolyan nagy élmény volt megismerkedni a hegy tetején lakó házaspárral, akik körül már mindenki elköltözött… Csodálatos emberekkel hozott össze az élet, és ezért nagyon hálás vagyok. Sokat tanulhattam tőlük. A mai napig mindenkihez úgy tudok odamenni, hogy kíváncsi vagyok az életére, hogy együtt akarok vele lenni. Ez talán a mesterségemnek vagy a hivatásomnak a legnagyobb ajándéka. Mert sokkal fontosabbnak tartom jól meghallgatni a másik embert, mint beszélni. (…)

Három évtized után visszavonultál a tévés szakmától. Hogyan tovább? Mik a terveid?

Hálás vagyok ezért a három évtizedért, de amikor az ember úgy érzi, hogy kiég és fizikailag is megterhelővé válik, akkor abba kell hagyni, és felemelt fővel visszavonulni. Tele vagyok tervekkel. Mivel tréneri diplomával is rendelkezem, ezért a médiatréninggel szeretném folytatni. Jó lenne megtanítani a közszereplőket, akár a papságot is arra, hogyan kell médiában szerepelni. Fedezzék fel képességeiket és ne vonakodjanak ettől, mert ez nagy lehetőség. Jelenleg Erdélyben nincsenek magyar médiatrénerek. Úgy gondolom, hogy a felgyűlt tudásomat ilyen módon átadhatom.

Üzeneted a szakmának?

Empátia, alázat és humor.

*(a **romkat.ro** katolikus portál alapján)*

Szucher Ervin azt javasolta, hogy a kisebb rendezvények körébe be kellene vonni a „litoralul pentru toți” országos turisztikai programot, aminek a tagság fele szóló üzenete is pozitív lenne. A javaslattevő elképzelhetőnek tartotta, hogy egy autóbusznyi (20-25 fő) MÚRE tag, szeptemberben 4-5 napot tölthetne a román tengerparton, összekötve ezt egy szakmai rendezvénnyel. Az IT a javaslatot hasznosnak ítélte, s felkérte a javaslattevőt, e vonatkozásban konkrét terv kidolgozására.

Ugyancsak Szucher Ervin javasolta, hogy a rendelkezésre álló keretösszegből 2018-ban, a nagyobb városokban december közepén, újságírók részvételével tartsanak MÚRE évbúcsúztatókat, ami a helyi MÚRE klubok tevékenységét is élénkítené.

Győrffy Gábor ismertette a BBTE posztgraduális média tematikájú képzésre vonatkozó elképzeléseit. Egy ilyen képzés 900-1000 lejbe kerülne (több részletben is törleszthető módon), s az elképzelés szerint három hónapos lenne, akár hét végi rendszerben is meg lehetne szervezni – s már 10-12 résztvevővel el lehetne indítani. Forró László javasolta, egy ilyen képzést MÚRE tagoknak meg lehetne pályáztatni, s a nyertesek résztámogatást is kaphatnának, amit a testület támogathatónak tartott.

Az IT tárgyalt továbbá a MÚRE Hunyad megyei riportkötetének folyamatban lévő román fordításáról. Ezzel kapcsolatosan elhangzott, hogy ha október 20-ig elkészülnek a fordítások – s erre Forró László reális esélyt lát – akkor az idei Szórvány Napon (november 13. körül) bemutatható a kötet.

Szűcs László felemlítte, hogy jövőre lesz 25 éve, hogy létrejött az Ady Endre Sajtókollégium, s e jubileumot össze lehetne kötni a MÚRE 2019-es tavaszi közgyűlésével, aminek a helyszíne Nagyvárad lehetne. Az IT a javaslatot elfogadta.

Következett a 2018. évi szakmai díjak odaítélésének vitája. Szabó Csaba tévés kategóriában javasolta Márkus Etelkát, a Román Televízió kolozsvári stúdiójának volt munkatársát. A javaslatot az IT egyhangúlag elfogadta.

Rádiós kategóriában Maksay Magdolna javasolta Lehőcz Lászlót, a temesvári rádió magyar adásának jelenlegi vezetőjét. Szucher Ervin megjegyezte, a MÚRE díjak odaítélésénél jobban oda kellene figyelni arra, hogy a díjakat főként MÚRE tagok kapják. Ezért ajánlotta az IT figyelmébe az egész díjazási rendszer újragondolását, akár pályázati rendszer bevezetésével. A szavazásnál Lehőcz László megkapta a szükséges szavazatszámot.

Életmű-díjra Rácz Éva javasolta Cseke Péter egyetemi előadótanárt, a BBTE újságíró fakultásának alapítóját. Mellette javaslatot kapott még Szilágyi Aladár nagyváradi újságíró, aki szeptember 22-én tölti be 75. születésnapját. Rövid tanácskozás után az IT úgy döntött, mindkét jelölt megkapja a MÚRE életmű díját.

Írott sajtó kategóriában Szűcs László a csíkszeredai Márk Boglárkát és Kovács Hont Imrét javasolta, a *Hargita Népe* munkatársait. A javaslat megszerezte a díjazáshoz szükséges szavazattöbbséget.

Az IT döntött arról is, hogy idén kiosztja a Pro Amicitia díjait is, amit Szucher Ervin javaslatára Sabin Ghermannak adományoz.

Válaszút, 2018. szeptember 8.

Támogatás helyi rendezvényekre!

A MÚRE tavaszi, Csíkszeredában rendezett Közgyűlésén elfogadtuk azt a javaslatot, hogy a kisebb, helyi médiarendezvények szervezésének legyen anyagi dedezete. Erre a célra 2018-ra 5000 lejes keretet különítünk el, a feltétel, hogy az adott megyében vagy településen legalább 2-3 szerkesztőség vegyen részt a programban. A területi, megyei megbízottak egy-egy rendezvényre 500 lej felső határral igényelhetnek rendezvényeikhez támogatást. Reméljük, hogy az év végéig a teljes keretet felhasználjuk. Kedves kollégák, jelentkezzetek, szervezzetek!

Sajtóarchívum: a hagyományostól a digitális felé

MÚRE-tanácskozás, Gyergyószárhegy, Kulturális és Művészeti Központ, 2018

Október 12., péntek,

12.00–14.00 érkezés, a szállások elfoglalása

15.00 Sajtóarchívum: a hagyományostól a digitális felé – előadások

18.00 Fotókiállítások a gyergyószárhegyi Sportcsarnokban

19.30 Filmvetítés: Hepehupás Szilágyságban. Csibi László és diákjai filmje; Koreai olimpia erdélyi szemmel – Kádár Zoltán és Szép Zoltán filmje

Október 13., szombat

10.00 Alternatív programok:

I. Gyergyószárhegy: Káposztafesztivál – megnyitó

II. Gyergyószentmiklós: vezetett városnézés

14.00–16.00 Sajtóarchívum: a hagyományostól a digitális felé – testvérszervezetek tapasztalatai

16.00–17.00 Sajtó és tipográfia ma – a MÚRE képzés-sorozatának összegzése, tapasztalatai

17.00–18.30 Könyvdélután – A MÚRE bemutatja: Kollégáink írták!

- Szilágyi Aladár: *Flandriától Ticinón át Lombardiáig* (riportok)
- Ambrus Attila: *Szóbeszéd*, Sarány István: *Szertelen szószedet* (publicisztikák Léphaft Pál karikatúráival)
- Kovács Hont Imre: *Tanyavilág* (riportok)
- Szucher Ervin: *Málladozó magyarságtudat* (riportok)
- Bögözi Attila: Rozsdaidő (versek)
- Csermák Zoltán: A bécsi opera

19.00 A MÚRE nívódíjainak átadása a Községháza dísztermében

Október 13., vasárnap

8.00–10.00 *óra között reggeli, elutazás*

A program támogatói:

Bethlen Gábor Alap

RMDSZ

Communitas Alapítvány